

S dr. Mirkem Kabelou, holandským psychiatrem českého

Eutanazie ?

Lidé většinou zcela otevřeně nadávají na politiku, na superzbohatlíky, na státní byrokracii, v podstatě bez vyzvání referují o svém zdravotním stavu a někdo rád i o rodinných poměrech. Ale jsou témata, která jsou jaksi tabu. Jen zřídka se objeví v českých či slovenských médiích, nebo v rozhovorech přátel. Takovým tématem je i eutanazie.

Jistě, každý z nás si musí najít svůj vlastní vztah k takovému odchodu z tohoto světa. Není možné předpokládat, že i když by byl přijat zákon této formy úmrtí, budeme s ní všichni vnitřně vyrovnáni a nebudeme mít námitky.

Jako v první zemi na světě byl zákon o eutanazii přijat parlamentem v Holandsku. A protože i tato oblast byla součástí přednášek holandského psychiatra českého původu dr. Mirka Kabely o demokracii v Holandsku vysokoškolským v Banské Bystrici, nedalo mi nepoodhalit roušku tabu.

* **Přijetí zákona o eutanazii holandským parlamentem jistě nebyla žádná náhlá akce. Byl to určité několikaleťový vývojový proces. Jak jste to vlastně vy, pane doktore, celou dobu vnímal?**

V cizině se často dívá tomu, s jakou otevřeností se v Nizozemí o eutanazii diskutuje. Zvláště v Německu a Rakousku je toto téma pod vlivem nacistického vyhlazování "méněcenných" lidí během druhé světové války pro veřejnou diskusi dosud neakceptovatelné. V nizozemské společnosti, která má hlubokou tradici svobodného myšlení a projevu, se tento neresitelný problém odvážili řešit, respektive se alespoň snaží dospět k přijatelnému praktickému řešení. Takový myšlenkový proces je možný jen v zemi s vyspělou kulturou a širokou angažovaností veřejnosti. Vývoj, který vede k celkové liberalizaci eutanazie ruku v ruce s optimálním zachováním respektu ke každému jedinci, zdaleka ještě není ukončen. Dle mého názoru však Nizozemci dospěli k řešení, jež je v rámci možnosti nejproveditelnější a nejspokojivější.

* **Vraťme se trochu do minulosti, do období, kdy se vztah k eutanazii nějakým způsobem formuloval. Jaký tedy byl vývoj?**

Nebudu uvádět celý, bylo by to skutečně dlouhé období. Vždyť první veřejné případy vraždy na přání a sebevraždy jsou zaznamenány v Nizozemí v roce 1858. Zůstaneme na konci minulého století. V Utrechtu byl za eutanazii poprvé lékař odsouzen v roce 1952. Odsouzen, nikoli stíhán. Lékař se obhajoval, že jednal podle svého svědomí, což soudcem nebylo uznáno. Téměř o dvacet let později dala jedna lékařka své smrtelné nemocné matce injekci morfinu poté, co matka o to několikrát žádala. Soudce lékařku odsoudil k týdnu podmíněné vazby a zkušební

lhůté jednoho roku. V roce 1973 byla založena organizace pro dobrovolnou eutanazii NVVE. Ale lékařská komora KNMG vůči eutanazii vyslovila negativní postoj. Důležité bylo soudní přelíčení v roce 1982. Podle soudce eutanazie není trestný čin v případě, že pacient svobodně a opakovaně vyjádřil přání eutanazie, jeho nesnesitelné utrpení je bez vyhlídky na zlepšení a lékaři nemají

možnost mu terapeuticky pomoci. Podle nejvyššího soudce poskytuje Trestní řád možnost eutanazii netrestat v případě výjimečné, nouzové situace. V témže roce změnila postoj vůči eutanazii i KNMG. Souhlasila s ní, pokud lékař jedná podle pravidel. Během dalších let stále častěji docházelo k eutanazii, vznikaly nové směrnice, o zákoně se stále jednalo, až nakonec byl přijat.

Ano či ne?

Eva P., Bratislava: Přiznám se, že jsem nad tím zvláště nepřemýšlela. Na jedné straně se mi eutanazie nezdá moc etická, člověk by měl odejít z tohoto světa přirozeným způsobem. Ale na druhé straně než nějaké hrozné utrpení dlouhotrvající nemoci, nebo skok pod vlak, kdy z člověka zůstane několik rozmetaných kusů, tak to skutečně radši pomoc lékaře. Ale opravdu nevim.

Martin N., Bratislava: Jsem hluboce věřící člověk, proto jednoznačně říkám ne. Kromě toho vůbec nejsem přesvědčen o tom, že tento způsob není možné zneužít.

Andrea M., Košice: Pamatuji si jeden zážitek z doby mého dospívání. V bloku, kolem kterého jsem chodila do školy, bydlela na čtvrtém poschodí jedna stará pani. Velice často stála na balkóně a vykřikovala, že je tam sama, že nechce žít a že skočí. Sousedé a všichni ostatní to brali jako normální program dne. Až jednou, když jsme se celá rodina ve veselé náladě vraceli z víkendů, asi třicet metrů před naším autem spadlo na zem její tělo. Byl to pro mě šok, na který do smrti nezapomenu. Takže jsem za zákonnou kontrolovatelnou eutanazii.

Zdena Š., Košice: Jinak uvažuje člověk, který něco podobného prožil, a jinak člověk - teoretik. Moje maminka se pět měsíců trápila v nemocnici, nemohla se pohybovat, nakonec měla proleženiny, nemohla jíst, stále byla připojena na přístroje a nebyla žádná naděje na zlepšení. Bylo to hrozné. Pro ni i pro nás. Její odchod ze světa nebyl důstojný člověka. Po této osobní zkušenosti jsem za eutanazii.

* **Nechej samozřejmě zpochybňovat čestnost holandských lékařů, ale je tak trochu lidské, že když má člověk nad sebou hrozbu trestního stíhání, tak prostě situaci neoznámí. Nebo se mýlím?**

Ani ne. Výzkum odborníka ukázal, že v letech 1989-1990 víc než 70% provedených eutanazií nebylo z různých důvodů zaregistrováno. Od roku 1991 je tato registrace povinná. Například v roce 1999 došlo k eutanazii v 2 020 případech a v dalších 196 případech lékaři pomáhali při sebevraždě. V 90% případů se jednalo o nevyčísitelnou rakovinu.

* **Jaké jsou důvody k rozhodnutí pro eutanazii?**

Člověk má právo na sebeurčení, má právo sám se rozhodnout, jakým způsobem ukončí svůj život. Eutanazie je jen částí pomoci lékaře v procesu umírání - lékař musí brát ohled na všechny lidské a psychologické stránky tohoto procesu. Pacientova žádost o ukončení života musí být dobře promyšlená. Tedy nemůže jít o chvilkovou situaci. Dále podle lékaře se jedná o nesnesitelné a beznadějně utrpení bez vyhlídky na zlepšení. A lékař, který eutanazii provede, se o tom musí předem poradit s jiným lékařem, který sám musí pacienta vidět. Musím ale připomenout, že asi polovina žádostí pacientů o eutanazii v současnosti není vykonána, protože lékař se neřídí jen přáním pacienta, ale také sleduje vlastní úsudek a svědomí. Ono to skutečně jednoduché není.

* **V našem podvědomí existují určité obavy z možnosti zneužití, a to zejména v psychiatrii, což je právě váš obor. Je to tedy možné či nikoli?**

Než uvedu příklad z psychiatrie, musím ještě připomenout, že pouze konstatováním exitu se proces nekončí, ale je stanoven celý další přísný postup, v němž se prověřuje splnění všech pravidel. Pokud by lékař jednal chybně, řešil by případ sbor hlavních prokurátorů. Sebevražda spáchá v Nizozemí asi 10 lidí na 100 000 obyvatel. U psychiatrických pacientů je riziko sebevraždy asi 10krát vyšší, u klinických pacientů je pak jedna sebevražda na 300 pacientů. Psychiat-

původu, na ožehavé téma

rické onemocnění neznamená, že pacient automaticky není schopen se dobře rozhodnout. Opět je zde celá soustava podmínek pro vykonání eutanazie, které musí být splněny. V první řadě musí pacient být schopen vyjádřit dobrovolně svou vůli. Jeho přání musí být trvalé - nesmí jít o krátkodobé spontánní přání - a musí být zdůvodněno na základě informací o situaci a možnostech v budoucnosti. Také musí jít o nenesitelné utrpení. Podmínkou je konzultace lékaře s kolegy. Zdaleka ne všichni psychiatři v Nizozemi eutanazii nebo pomoc při sebevraždě podporují. U lidí, kteří nejsou schopni svou vůli svobodně vyjádřit, jako jsou například duševně postižení, je eutanazie problémem. Musím ještě dodat, že asi z 320 vážných žádostí o eutanazii psychiatrických pacientů je za rok provedena jen ve 3 až 5 případech.

* Nám se v dobré pohodě o eutanazii mluví, ale určitě jiná je situace těch, kteří nějaké utrpení prožívají. Nejen oni, ale i jejich blízcí. A rovněž není lehká situace lékaře, který byl o eutanazii požádán. Vy máte osobní poznatky?

Pražský Institut pro výzkum veřejného mínění již několikrát uskutečnil setření i k otázce eutanazie. Od roku 1995 zaznamenal mírný nárůst souhlasných odpovědí, v nichž se lidé zamýšlejí nad možností zneužití eutanazie. Zároveň výrazně stoupl nesouhlas s myšlenkou, že člověk nemá žádné právo zasahovat do těchto věcí a ukončit svůj život.

S uzákoněním eutanazie by souhlasili častěji muži (51%) než ženy (44%), lidé nevěřící v Boha (56%) oproti věřícím (29%). K legalizaci eutanazie by se negativně postavili zejména lidé nad 60 let (46%), voliči KDU ČSL (56%) a věřící (52%) oproti nevěřícím (26%).

Ne, ale velice podrobně celý proces popsal kolega, haarlemský psychiatr B. Chabot ve své knize *Sebeurčení*. Ličí zde případ padesátileté pacientky, která nebyla duševně chorá. V mládí měla problematický vztah s matkou, její manželství skončilo rozvodem. Dva její synové zemřeli, což pro ni bylo veliké neštěstí a vedlo k přání ukončit svůj život. Tabletka, které si sama vzala, ji neusmrtily, tak se snažila najít psychiatra, který by jí pomohl život ukončit. Pomocí společnosti po dobrovolnou eutanazii se dostala k psychiatrovi Chabotovi. Ten s ní hovořil čtyřikrát, celkem 30 hodin. Konzultování odborníci s ním byli zajedno, že když se neprovede eutanazie, pacientka svůj život ukončí násilně. Konec jejího života popsal následovně: 11.52 hod: Jí puding s léky v sálku. "Nechutná to špatně." Bez váhání jediným douškem vypije tekutinu. "Tak hrozné to není." Lehne si. Políbí fotky synů, které má vedle postele. Sedm minut poté usne. Za půl hodiny zemře.

Rád bych ještě připomenul, že po holandském vzoru nedávno v Belgii také přijali zákon o eutanazii. Tak to asi ti Holanďané špatně nedělají.

Helena Mišková

Velký úspěch dřevěných betlémů pod Tatrami

Je dobré, setkávají-li se lidé, aby vzájemně komunikovali a poznávali si. Mnohdy právě prostřednictvím osobních kontaktů se vytvářejí nejen pevná pouta přátelství, ale i základy dobré spolupráce mezi městy

a zeměmi. Prátelské vztahy mezi městy vytvářejí základy pro dobrou spolupráci a soužití mezi lidmi různých zemí a různých měst. Partnerství měst je katalyzátorem sblížení národů a příspěvkem na ovlivňování "velké" politiky.

"My dáváme prostor každému městu, které nás osloví, protože každé přátelství má svůj význam. Kežmarok díky své bohaté historii a svému výjimečnému geografickému umístění je vyhledávaným partnerským městem", charakterizoval význam partnerských vztahů ing. Stanislav Škára z oddělení regionálního rozvoje Městského úřadu v Kežmarku.

V současné době má Kežmarok v různých státech Evropy devět partnerských měst, mezi nimi jsou i dvě česká města - Lanškroun a Příbram. Partnerské dohody podepsané v roce 1997 se zaměřují zejména na oblast kultury, sportu a turistiky.

Lanškroun + Příbram

a
Kežmarok

"Každým rokem se naše spolupráce řídí plánem, v němž jsou zahrnuty akce zajímavé pro jednotlivá města. Kupříkladu v spolupráci s městem Příbram byla u nás mimořádně

působivá výstava příbramských betlémů. Čtrnáct set

návštěvníků, což je mimochodem rekord v návštěvnosti výstav u nás, zhlédlo dřevěně vyřezávané betlémy velikosti od

liskového oříšku po betlém dlouhý čtyři metry" - dodává ing. Stanislav Škára. Odborníci z obou českých partnerských měst se každým rokem zúčastňují Kežmarských lékařských dnů, podtatranští turisté na oplátku zase tradičního turistického pochodu Lanškrounská kopa. Mnozí návštěvníci z obou partnerských měst rok

co rok přicházejí do Kežmarku na letní festival s názvem Evropská lidová řemesla, aby zde zhlédli krásu a mistrovství řemeslníků a současně utužili vztahy mezi českými a slovenskými přáteli. Několika-

letá spolupráce českých měst Lanškroun a Příbram se slovenským podtatranským Kežmarkem je jistě dobrým příkladem vzájemného soužití.

Jozef ČERVINKA

Nový měsíčník pro slovenskou a českou hudbu

Příznivce country, folkové a trampské hudby potěšilo vydávání nového časopisu pod zkratkou CFT, jehož první číslo přišlo jako vánoční dárek. Je to vůbec první periodikum na Slovensku, které se věnuje menšinovým hudebním žánrům.

"Označení menšinové je jenom z pohledu malého prostoru v tisku, rozhlasu a televizi. My tuto hudbu považujeme za populární, o čemž se přesvědčíme na festivalech Country lodenice, Dobrofest, Stupavský štrák a jiných, kde se tradičně schází několikatisícové publikum. O časopisu uvažujeme dva roky a myslíme si, že dozrál čas, aby přátelé této hudby a přírody měli své periodikum," zdůvodnil na tiskové besedě Petr Žák z piešťanské agentury MMI, která CFT vydává.

Záměrem měsíčníku je mapovat uvedenou hudební scénu nejen na Slovensku, ale i v Čechách. Přesvědčí o tom premiérové číslo, v němž jsou kromě titulní fotografie Františka Nedvěda rozhovory s pražskou skupinou Devítka a Jarmilou Sulákovou před jejím koncertem v Bilové u Ostravy; také reportáž z vystoupení legendy českého folku, skupiny Žalman a spol. Nechybějí ani drobné zajímavosti o jiných českých interpretech či recenze na hudební nosiče.

V podobném duchu CFT pokračuje letos. Lednové číslo přináší koncerty Zdeňka Vreštála, Wabiho Daňka, Vladimíra Mertý, Pavla Dobeše a jiných písničkářů v Slovenském rozhlasu, představuje největší festival country tanců v ČR, Ryengle v Pardubicích, rozhovor s Vlastou Redlem a dokonce v čestné představuje folkovou skupinu Poupata a Sdružení bratrstva Keltu - Beltine.

Pavol Erdžiak